

Nyáry Szabó László

Értjük-e a beteget, avagy a megértés Akhilleusz-sarka

„Két lábbal születtem, két lábbal is akarok möghalni!”

Szöged, Alsótanya, ma Ásotthalom névön fut, ahol Jorge Delgado doktor betege is élt. Két lábbal! Rödössen, tisztósséggel özögetve, ahogyan azt köll. Azután egy számára nem is olyan szép érszúk(ületes) napon a sebészetem megmondták neki, hogy le kell vágni a lábát, különben meghal. Ő meg közölte, hogy az ő lábát ugyan le nem vágják! Némi őszinte hangvétélű ordibálás közepette jól össze is vezett a sebészsel: – „Két lábbal születtem, két lábbal is akarok möghalni!”

Azután hazajött Ásotthalomra, itthoni „házi gondozásra” Jutka nővér egy éven át kezelte. Minden nap, gondosan, mire végre meg is gyógyult! De a szavak erejével nehéz megbirkózni. Erősebbek, mint gondolnánk!

Az öreg nem azt mondotta, hogy: Két lábbal születtem, két lábbal is akarok tovább élni!

Lassan lábadozott, tisztult a fekély, és a lába valóban meggyógyult. Majd a gyógyulására alig pár nap múlva, reggel a halálhírét hozták. Jutka nővér keservesen zokogott: „Ezért dolgoztam ennyit rajta?! Hiába!”

Tulajdonképpen nem hiába! Hiszen a beteg pontosan kijelölte, mi a terve. Ki is mondta azt egészen érthetően. Csak mi nem értettük meg, mert nem figyeltünk a szavai jelentésére. A szavaknak pedig erejük van:

„Két lábbal születtem, két lábbal is akarok möghalni!”

Az ilyen kemény kívánságok kemény fejekben bizony be is teljeseznek.

Az elhatározás nem egyedülálló: „Két lábbal születtem, két lábbal is akarok möghalni!” – de ez nem adatik meg mindenkinek, és odaadón ápoló mindennapi nővér sem terem mindenki kedvére, és nem is állhat minden beteg szolgálatára sem. Így hát némelyek bizony elvesztik a lábukat. Erre a történelmileg is gyakori tényre utal a magyar Sánt(h)a meg Csonka családnevünk gyakorisága is.

Hátborzongató bonctörténeti párhuzama e fönti esetnek a híres Verheyen története, akit legalább a Verheyen-csillagcsákról (stellulae Verheyen) avagy Verheyen-visszerekről (vênulae stellatae) emlékeztetünkbe idézhetünk a vesé(n)k felszínén.

Philip Verheyen (1648–1710) flamand-holland sebész, bonctanár volt. Szülei 7 gyermeke közül a 3. szülöttként már gyermekkorában elhíresült elképesztő emlékezőtehetségéről: A pap teljes aznapi beszédét képes volt visszamondani a mise után. Ennek nyomán – nem meglepő módon – lelki vezetője unszolására papnak is kezdett tanulni. A szigorú önsanyargatásban azonban elüszkösödött a bal lába. Életben maradásáért hamarosan el is veszítette ezt a végtagját. A történet pedig itt vesz szokatlan fordulatot, hiszen mély hite szerint a Mennysországban mégsem támadhat föl lába híján, nem élhet odafönn csonkán-sántán! Így hát a bal lábát is vele (teste többi részével) kell majd eltemetni, hogy együtt, egészben támadhasson föl a mennyekben. Minden összekuporgatott pénzéért bebalzsamoztatta az elvesztett lábat. Azután a tartósított lábbal együtt élve, a (temeté-

Verheyen saját vesztett lábát boncolva éppen megcsippentí az Achilles-inát, melyet maga nevezett el (Ismeretlen szerző műve 1715–1730 tájáról, olajfestmény Pieter Deheijde gyűjteményéből)

A diadalmas Akhilleusz a legyőzött trójai Hektór testét vonszolja harci szekeren – Franz von Matsch festménye az Achilleionban

sig) féltve őrzött végtag egyre inkább fölkelte az érdeklődését, így figyelme egyre inkább a bonctan és az orvostudomány felé fordult. Olyan mélyen áthatotta ez irányú tudásvágya, hogy hamarosan a bonctan professzora, majd pedig Leuvenben a Katolikus Egyetem Rector Magnificus lett.

Főműve, a „Corporis Humani Anatomica” 1693-ban látott először napvilágot, majd jelentősen bővített változatban (összesen 21-szer) jelent meg, és már az 1700-as évek elején Európa szinte minden egyetemén a hivatalos tankönyv lett. Csaknem egy évszázadig a vezető bonctan-könyvként ismerte egész Európa. (Később ezt a mirigyéről meg vezetőkérről neves dán Bartholin könyve váltotta föl.)

Philip Verheyen – saját sorsán merengve – alkotta meg a *Chorda Achillis*, vagyis az *Akhille(u)sz-in* kifejezést. Félreértések elkerülése végett megjegyzendő, hogy addig csak az *Akhilleus-sarok*, azaz *Ἀχιλλεῖος πτέρνα* (Akhilleiosz pterna) klasszikus kifejezése élt a „sebezhető pont” görögös hasonlataként. A *chorda Achillis* kifejezés 1693-ban bukkant föl híressé lett könyvében.

Achilleus, Ἀχιλλεύς (Akhilleusz), latinosan alakban **Achillēs** (Akhilleész): Thetisz (Θέτις) tengeristennőnek és a halandó Péleusz (Πηλεύς) királynak a fia. Homérosz Íliászának tanúsága szerint a Tróját ostromló görög seregeknek volt a legvitézesebb harcosa.

Születésekor istenanyja a sarka tövével fogva megmártotta az élet – avagy az alvilági Sztüx folyó – vízében, így ezzel egész életére sebezhetetlenné vált, kivéve a sarkán, ahol nem ért hozzá a bűvös erejű víz. Így ott (a mártatlan részen) csak ott érhetette a halálos nyílvesző, Párisz mérgezett nyila.

A vélhető valósághoz közelebb áll az a megközelítés, hogy különleges (ötvözetű) páncélzata, illetve lábvértje

A Haldokló Akhilleusz (Ἀχιλλεύς θνήσκων) az Achilleion jelkép-szobra, Ernst Herder alkotása. Az Achilleion (Ἀχιλλεῖον) Erzsébet királyné építtette neoklasszicista palota (1889–1891), a historizáló építészeti ékköve Korfu szigetén.

kizárólag a lábszára hátát, az ínat és a sarok táját nem védte. A sebezhetőség névadója, Akhilleusz lábának pedig a hátulról kapott halálos találatától nem volt már ideje elűszkösödni, így az antik kézitusa hőse bizony két lábbal halt meg.

Akhilleus-sarok (Ἀχιλλεῖος πτέρνα – ejtsd: akhilleiosz pterna) a „sebezhető pont” görögös hasonlata ősidőktől él. Nem anatómiai fogalom, de az Achille(u)sz-in értelmezéséhez – annak előképe és ötletadójaként – ismerete alapvető.

Bár a rendkívül gazdag Akhilleusz-mondakör szerint bűsuló anyja, Thetisz a hős hamvait elvitte a boldogok szigetére, Leukére, ahol Ő (Szép Helenével meg tőle való fiával Euphoriónnal) azóta is boldogságban, euphóriában él...